

LIETUVOS KOMJAUNIMO SPAUDOS ATGAIVINIMAS. LAIKRAŠTIS „JAUNASIS KOMUNISTAS“ (1920—1922 m.)

2. ZAVECKIENĖ

Lietuvos komjaunimo spaudos istorijoje reikšmingą vietą užima pirmasis jo pagrindinis laikraštis „Jaunasis komunistas“. Tačiau iki šiol tarybinių autorių darbuose apie jį kalbama labai nedaug. Dar nepakankamai išaiškintos šio laikraščio leidimo aplinkybės, jo leidėjai, redaktoriai ir autoriai, smulkiau ir giliau neišanalizuotas „Jaunojo komunisto“ turinys, pasigendame žinių apie laikraščio platinimą ir pan.

Straipsnio uždavinys bent iš dalies užpildyti šią spragą ir išaiškinti „Jaunojo komunisto“ vaidmenį Lietuvos komjaunimo gyvenime pirmaisiais buržuazijos diktatūros metais.

Straipsnis parašytas, remiantis LKP CK Partarchyvo medžiaga (f. 77 ir 3743), komunistine spauda („Tiesa“, „Komunistu“, „Komunaru“, „Kareivių tiesa“, „Priekalu“, „Darbininkų jaunimu“, „Darbininkų ir valstiečių jaunimu“, „Jaunuojų komunistu“), Komunistinio Jaunimo Internacionalo leidiniu „Die Jugend der Revolution“, V. Kapsuko, J. Greifenbergerio straipsniais bei brošiūromis, pagrindinės komjaunimo spaudos darbuotojų E. Tautkaitės, B. Pranskaus-Žaliočio atsiminimais bei kita mearine literatūra.

Laikraščio „Jaunasis komunistas“ išleidimo klausimas yra susijęs ne tik su Lietuvos komjaunimo spaudos atgaivinimu, bet ir apamai su komjaunimo veikla pirmaisiais buržuazijos diktatūros metais.

Užsienio imperialistams ir vietos kontrevoliucinėms jėgoms užgniauzus Tarybų valdžią Lietuvoje, Komunistų partija ir komjaunimas buvo priversti pereiti į pogrindį, turėjo dirbti nelegaliomis sąlygomis. Pirmaisiais pagrindinio darbo metais Lietuvos komjaunimo gyvenimui buvo būdingi ieškojimai ir pagrindinių kovos principų nustatymas, komjaunimo vaidmens darbo žmonių revoliuciniame judėjime nubrėžimas ir organizacinis susiformavimas. Apibūdinamas šį laikotarpį, J. Greifenbergeris rašė: „Tai laikotarpis, kuomet nustatoma Lietuvos darbininkų jaunuomenės pamatinės užduotys bei pačio judėjimo organizacinės formos“¹.

1919 metų pabaigoje — 1920 metų pradžioje pradėta atgaivinti komjaunimo organizacijas, dauguma jų buvo kuriama iš naujo. Sparčiai kūrėsi komjaunimo kuopelės Suvalkijoje, Žemaitijoje, Kauno, Panevėžio, Rokiškio apskrityse. LKP CK iniciatyva 1920 metų gegužės mėn. buvo sudarytas Lietuvos komjaunimo Centro Biuras, į kurį įėjo J. Greifen-

¹ „Jaunasis komunistas“, 1922, vas., Nr. 1(15), p. 9.

bergeris, L. Šapyla² ir E. Tautkaitė³. Tų metų pabaigoje Lietuvos komjaunimo eilėse jau buvo apie 550 narių⁴.

Komunistų partija iškėlė komjaunimui didelį uždavinį — auklėti darbininkų ir valstiečių jaunimo mases revoliucinės kovos dvasia, organizuoti ir telkti jas kovai prieš buržuazijos diktatūrą. Komjaunimas turėjo tapti ne tik artimiausiu partijos pagalbininku, bet ir jos rezervu. Tuo metu, kai įvairios buržuazinės ir smulkiaburžuazinės jaunimo organizacijos (klerikalinė „Pavasario“, socialdemokratinė „Žiezirbos“, eserinė „Aušrininkų“, liaudininkų „Lietuvos jaunimo sąjunga“ ir kt.), mulkino darbo jaunimo mases, ypač svarbus komjaunimo uždavinys buvo demaskuoti šių organizacijų klasiinę prigimtį, išlaisvinti darbininkų ir valstiečių jaunimą iš jų įtakos. Nekovojant prieš buržuazinių ir smulkiaburžuazinių jaunimo organizacijų įtaką, neįmanoma buvo sėkmingai rengti jaunąją kartą socialistinei revoliucijai.

Eiti „į mases“, užkariauti jas — tokį uždavinį tuo metu iškėlė V. Lėninas visoms komunistų partijoms, kovojančioms prieš buržuazijos diktatūrą. Tai buvo ir Lietuvos komjaunimo pagrindinis uždavinys.

Svarbiausia LKJS įtakos didėjimo darbo jaunimo masėse sąlyga buvo organizacinis ir idėjinis komjaunimo eilių stiprinimas. Tačiau be komjaunimo spaudos neįmanoma buvo sėkmingai dirbti nei organizacinį, nei ideologinį darbą tiek sąjungoje, tiek ir jaunimo masėse. Jau pirmaisiais pagrindiniu darbo metais greta kitų uždavinių į pirmą vietą iškilo uždavinys atgaivinti komjaunimo spaudą. 1920 m. vasario mėn. LKJS Kauno komitetas, kuris tuo metu laikinai vykdė Centro Biuro funkcijas, apsvaistęs klausimą dėl komjaunimo spaudos leidimo, nutarė artimiausiu metu išleisti vietinį Kauno komjaunuolių žurnalą arba laikraštį⁵. Vykdamas šį nutarimą, tų metų vasarą Kaune buvo išleistas rusų kalba šapirografu padaugintas laikraščio „Юный коммунист“ („Jaunasis komunistas“), kaip LKJS Kauno komiteto organo, pirmasis numeris⁶.

1920 metų gegužės mėn. nelegaliai įvykęs Kaune tuo metu veikusiu Lietuvoje komjaunimo organizacijų atstovų pasitarimas, sudarydamas LKJS Centro Biurą, nurodė, kad vienas svarbiausių jo uždavinių — leisti komjaunimo spaudą įvairiomis kalbomis⁷. Vykdydamas šį nurodymą, LKJS CB perėmė iš Kauno komiteto leidybines funkcijas⁸ ir nutarė laikraštį „Jaunasis komunistas“ leisti ne tik rusų, bet taip pat lietuvių ir žydų kalbomis. Laikraštis turėjo išeiti kas du savaites⁹. Tačiau dėl sunkių to mėto sąlygų „Jaunasis komunistas“ teišėjo kartą per mėnesį, vėliau — dar rečiau. 1922 m. sausio 2 d. LKJS CB nutarė „Jaunąjį komunistą“ leisti kartą per du mėnesius¹⁰.

Pirmasis „Jaunojo komunisto“ numeris lietuvių kalba pasirodė 1920 m. rugpjūčio mėn.¹¹ Tai buvo 12 puslapių, 24×31 cm formato laikraštis — LKJS CB organas. Jis buvo rašytas ranka (J. Greifenbergerio ir

² Liova Šapyla — LKJS narys nuo 1919 m., vienas pirmųjų komjaunimo kuopelių organizatorių Kaune, vėliau — LKJS atstovas LKP Užsienio Biure; mirė 1922 m. Maskvoje, susirgęs smegenų uždegimu.

³ LKP CK Partarchyvas (toliau — PA), f. 3743, ap. 1, b. 3, l. 26a.

⁴ „Komunistas“, 1921, Nr. 8(167), p. 156.

⁵ PA, f. 3743, ap. 1, b. 3, l. 5.

⁶ Ten pat, b. 27, l. 58.

⁷ Kancevičius V. Pirmieji nelegalaus darbo metai (1920—1924). — Lietuvos komjaunimas. V., 1962, p. 54.

⁸ PA, f. 3743, ap. 1, b. 27, l. 58.

⁹ Ten pat, b. 3, l. 67.

¹⁰ Ten pat, b. 28, l. 3.

¹¹ Sis numeris išėjo už du mėnesius, todėl jis pažymėtas Nr. 1—2.

F. Vidisaitis¹²) ir spausdintas apolografu. Į Kauną jį atvežė J. Greifenbergeris, grįždamas iš Berlyno, kur buvo išvykęs Komunistinio Jaunimo Internacionalo reikalais¹³. Apolografas buvo labai sunkus, ir tik Greifenbergerio sumanumo dėka pavyko jį pergabenti per sieną. Pats Juozas jį nešė ant nugaros, brido su juo per upelį (tai buvo siena tarp Lietuvos ir Vokietijos). Apolografas buvo įrengtas mažai žvalgybos įtariamoms¹⁴ Fridos Vidisaitės bute, Kaune, Valančiaus g. (įėjimas iš Rotušės aikštės)¹⁵. Apolografas ir kiti spausdinimo įrankiai buvo laikomi uždaroje komodoje. Pagal konspiracijos taisyklės spausdinimo vietą galėjo žinoti tik nedidelis komjaunuolių skaičius¹⁶. Iš tokių buvo J. Greifenbergeris, L. Sapyra, E. Tautkaitė, F. Vidisaitė ir M. Chodosaitė.

Spausdinti teko su dideliu vargu, naktimis. Dar nebuvo žinoma spausdinimo technika. Pats Juozas Greifenbergeris pagal instrukciją mokėsi jos ir mokė kitus¹⁷. Buvo spausdinama, padėjus apolografą ant pagalvės ar kito minkšto daikto, kad būtų mažiau triukšmo. Per keletą naktų su didžiuliu vargu buvo išspausdinta 300 egz.¹⁸ trimis kalbomis: 150 lietuvių kalba ir 150 rusų ir žydų kalbomis¹⁹. Dėl nepalankių spausdinimo sąlygų tekstas ne visur kokybiškas. Siame 1—2-jame numeryje — šeši straipsniai ir kronikos skyrelyje — viena žinutė. Medžiagos tematika neįvairi — beveik visas dėmesys skiriamas komjaunimo uždaviniams išaiškinti. Suprantama, tuo metu tai buvo svarbiausias dalykas.

Pirmasis „Jaunojo komunisto“ numeris ne tik padėjo vietinėms komjaunimo organizacijoms, kuopelėms ir komjaunuoliams nustatyti konkrečią savo veiklos kryptį, bet ir parodė darbo jaunimo masėms, kad Lietuvos komjaunimas, pergyvenęs sunkius išmėginimus, vėl kyla gyvenimui ir revoliucinei kovai.

1920 m. rugsėjo 5 d. išėjo specialus Tarptautinei jaunimo dienai skirtas „Jaunojo komunisto“ numeris²⁰. Jis, tikriausiai, buvo spausdinamas J. Greifenbergerio pastangomis tuo laiku suorganizuotoje raidinėje komjaunimo spaustuvėlyje, kuri buvo įrengta taip pat F. Vidisaitės bute²¹. Deja, tiek šis „Jaunojo komunisto“ numeris, tiek ir čia išspausdinti atsišaukimai buvo konfiskuoti²². Atsišaukimai lietuvių ir žydų kalbomis vėl greit buvo išleisti, o „Jaunojo komunisto“ sekantis eilinis numeris išėjo tik 1920 m. spalio mėnesį.

„Jaunojo komunisto“ 3-sis numeris išėjo 4000 egz. tiražu²³. Jis buvo išspausdintas LKP pagrindinėje „Spartako“ spaustuvėje²⁴. Ši spaustuvė įsikūrė 1920 m. Kaune, Panevėžio gatvėje Nr. 9, ir sėkmingai gyvavo iki 1922 m. kovo 23 d. Pradedant 3-ju numeriu, „Jaunasis komunistas“

¹² Frida Vidisaitė — Rada — buvo neseniai atvykusi iš Ukmergės ir mokėsi Kauno gimnazijoje. 1920 m. ji tapo komjaunuole ir aktyviai įsijungė į komjaunimo ir partijos darbą. Vėliau, apie 1923 m., F. Vidisaitė išvyko į Vokietiją. Dabar gyvena Hamburge, Vakarų Vokietijoje.

¹³ Staras P. Juozas Greifenbergeris. — Kn.: Revoliucinis judėjimas Lietuvoje. V., 1957, p. 720.

¹⁴ Кемрад С. Комсомол Литвы в борьбе. М., 1925, с. 59.

¹⁵ Tautkaitė E. Takais takeliais — į didį kelią. V., 1957, p. 71.

¹⁶ Ten pat, p. 72.

¹⁷ Ten pat.

¹⁸ Кемрад С. Комсомол Литвы в борьбе, с. 59.

¹⁹ Ten pat, p. 59.

²⁰ PA, f. 3743, ap. 1, b. 27, l. 58.

²¹ Tautkaitė E. Takais takeliais — į didį kelią, p. 74.

²² PA, f. 3743, ap. 1, b. 27, l. 58.

²³ Greifenbergeris J. Lietuvos ir Baltarusijos komunistinės jaunimo sąjungos veikla 1918—1920 metais [vokiečių kalba]. — Kn.: Die Jugend der Revolution. Berlin, 1921, S. 138.

²⁴ Sarmaitis R. „Tiesos“ trisdešimtmetis. — Kn.: „Tiesa“ 1917—1947. V., 1947, p. 34.

kurį laiką buvo spausdinamas šioje spaustuvelyje. 3-sis numeris neblogai poligrafiškai apipavidalintas. Nors jis neilustruotas, bet gana gerai atrodė, lengvai išskaitomas. Jis yra 4 psl. dabartinio metu priimto žurnalo formato (23×29 cm). Šis numeris kur kas stipriau suredaguotas. Čia yra penki straipsniai, įvestas korespondencijų skyrius, kuriame nemažai medžiagos apie komunistinių jaunimo sąjungų darbą vietose. Jis įvairesnis ir įdomesnis už 1—2-jį numerį ir savo turiniu. Nors jame autorių ratas ir negausus, bet korespondencijų skyrius rodo, kad Centro Biurui jau buvo žinoma padėtis vietinėse organizacijose. Korespondencijas daugumoje pateikė vietinių organizacijų atstovai. Zinutės iš Suvalkų rajono autorius — B. Pranskus-Zalionis, kuris 1920 m. lapkričio mėn. buvo kooptuotas į LKJS Centro Biuro narius. Ši korespondencija be parašo, bet ją galima atpažinti pagal B. Pranskaus-Zalionio prisiminimus²⁵.

1920 m. lapkričio 7 d. išėjo specialus Didžiosios Spalio socialistinės revoliucijos metinėms skirtas „Jaunojo komunisto“ numeris trimis kalbomis: lietuvių, rusų ir žydų kalba viename numeryje. Tai kelių asmenų ranka rašytas ir apolografu daugintas numeris. Jo tiražas, tikriausiai, buvo nedidelis (iki 300 egz.), nes daugiau neleido dauginimo aparatas. Tai didelio laikraščio formato (45×31 cm) keturių puslapių dviejų spalvų dažais, juoda ir raudona, spausdintas laikraštis. Tekstai išdėstyti lygiagrečiai visomis kalbomis. Numerio turinys ištiesai skirtas Spalio revoliucijos 3-jų metų minėjimui!

1920 m. gruodžio mėn. išėjo iš spaudos „Jaunojo komunisto“ 4-sis numeris. Tai spaustuvelyje spausdintas 8 puslapių laikraštis, tokio pat formato, kaip ir Nr. 3, tačiau šriftas kitoks. Šio numerio tiražas irgi ne mažesnis už 3-jo numerio (4000 egz.)²⁶. Čia yra devyni straipsniai ir platus skyrius „Iš proletarinės jaunuošenės gyvenimo“, kur pateikta daug žinių apie Tarybų Rusijos, Vokietijos, Austrijos, Ispanijos ir kitų kraštų jaunimo darbą.

1921 m. sausio 15 d.— R. Liuksemburg ir K. Libknechto žvėriško nužudymo metinės. Šią dieną minėjo viso pasaulio jaunimas. Aišku, jai ruošėsi ir LKJS. Patys LKJS CB nariai ruošė spaudai specialų šventinį „Jaunojo komunisto“ numerį ir atsišaukimus. Tačiau žvalgyba, norėdama susidoroti su revoliucingai nusiteikusiais žmonėmis ir sukliudyti tos dienos minėjimą, paskelbė, kad rengiamas bolševikų sukilimas. Tuo dangstydamasi žvalgyba ėmėsi įvairių priemonių. Kartu su skleidžiamais gandas prasidėjo negirdėtos represijos. Buvo uždarytos visos profesinės sąjungos, tarptautinis darbininkų klubas, suimta per 300 susipratusių darbininkų²⁷. Reakcija neaplenkė ir jaunimo. Daug jaunuolių buvo įkalinami, taip pat konfiskuotas dar ne visai baigtas „Jaunojo komunisto“ numeris²⁸. Tai galėjo būti 1 (5-sis) numeris, nes vasario mėn. numeris jau žymimas 2—3 (6—7) numeriu.

Ką kuri archyvinė medžiaga rodo, kad po 1921 m. sausio mėn. įvykių „Jaunasis komunistas“ galėjo būti spausdinamas Smolenske, LKP Užsienio Biuro spaustuvelyje. LKJS atstovas LKP Užsienio Biure L. Šapypa 1921 m. kovo 17 d. rašė: „Lietuvių kalba bus galima truputį išspausdinti Smolenske“. Kita medžiaga rodo, kad L. Šapypa rūpinosi kai kurių „Jaunojo komunisto“ numerių išleidimu. Jis rašo J. Greifenberge-riui: „Tavo straipsnį apie sausio 15 d. išspausdinsim sekančiame „Jaunojo komunisto“ numeryje, be to, aš ten įdėsiu ir savo straipsnį apie

²⁵ Pranskus-Zalionis B. Artimieji toliai. V., 1962, p. 276.

²⁶ PA, f. 3743, ap. 1, b. 27, l. 59.

²⁷ „Jaunasis komunistas“, 1921, vas.—kovo, Nr. 2—3 (6—7), p. 1.

²⁸ PA, f. 3743, ap. 1, b. 11, l. 15.

plenumą ir po plenumo“²⁹. Kaip tik tokia medžiaga ir buvo įdėta 1921 m. vasario—kovo 2—3-jame (6—7) numeryje, kuris išėjo dešimties puslapių 24×30 cm formato 3000 egz. tiražu; iš jų 1000 dingo, gabenant į Lietuvą, o 500 buvo konfiskuoti, suėmus du draugus³⁰.

1921 m. balandžio mėn. numeris — Nr. 4(8)—4 puslapių dydžio 22×30 cm formato. Šio numerio, kaip ir vėlesnių, spausdinimo aplinkybės galėjo būti tokios pat.

1921 m. gegužės 1 d. buvo išleistas šventinis „Jaunojo komunisto“ 4 puslapių 22×30 cm formato Nr. 5(9). Šis, kaip ir ankstesnis Nr. 4(8), išėjo 2500 egz. tiražu³¹.

1921 m. gegužės 1 d. Lietuvos darbo žmonės sutiko ypač sustiprėjusios reakcijos sąlygomis. Kalėjimai buvo perpildyti darbo žmonių. Vien tik Kauno kalėjime buvo apie 100 suimtų darbininkų³². Tai buvo pirmieji metai, kada Lietuvos darbo žmonės negalėjo išeiti į Gegužės pirmosios demonstraciją. Tačiau šventinio mobilizuojančio numerio pasirodymas kėlė jaunimo dvasią ir ryžtą.

Yra žinoma, kad tris mėnesius (birželio—liepos—rugpiūčio) „Jaunasis komunistas“ neišėjo. Jį, atrodo, vėliau buvo ruošiamasi spausdinti naujai organizuojamoje komjaunimo spaustuvėje Lietuvoje. Jau buvo gauti geri prietaisai ir gera mašinėlė. Tačiau ši spaustuvė kaip tik 1921 m. rugpiūčio mėn. pateko į žvalgybos rankas. J. Greifenbergeris tų metų rugpiūčio 30 d. rašė, kad „Ryšium su mūsų „malūno“ (spaustuvės.— Ž. Z.) žlugimu „Jaunojo komunisto“ leidimas ypatingai pasunkėja. Nežiūrint į tai, leidimą reikės žūt būt atnaujinti, nes be to mūsų sąlygomis neįmanomas sistemingas darbas“³³. Jau spalio mėn. ir pasirodė 6-sis (10) numeris. Apie tai liudija pranešimas „Komunare“ (1922, Nr. 2, p. 58), kuriame sakoma, kad 1921 m. išėjo 6—10 „Jaunojo komunisto“ numeriai po 2000 egz. Tačiau nei to, nei vėlesnių trijų numerių — 7(11), 8(12), 9(13)—LTSR bibliotekose nėra.

Sekantis išlikęs „Jaunojo komunisto“ numeris — 1921 m. lapkričio 30 d. Nr. 10(14)—4 puslapių 23×34 cm formato. Atrodo, kad tuo laikotarpiu „Jaunasis komunistas“ buvo leidžiamas dažniau. Lapkričio mėn. jis, tikriausiai, išėjo du kartus.

1922 m. Nr. 1(15) išėjo tik vasario mėn. Jis turėjo 32 psl., buvo mažo formato, 12,5×18 cm, gerai poligrafiškai apipavidalintas. Tiražas 700 egzempliorių³⁴. Šis numeris spausdintas geroje spaustuvėje, tai liudija geras poligrafinis apipavidalinimas. Svarbiausias dėmesys šiame numeryje skiriamas LKP III suvažiavimo nutarimams ir komjaunimo uždaviniams jų šviesoje nužymėti bei LKJS III Plenumui, įvykusiam 1921 m. gruodžio mėn. „Komunare“ (1922 m. Nr. 6, p. 191) įdėta korespondencija apie „Jaunojo komunisto“ Nr. 1(15). Joje nurodoma, kad numerio „turinys gana geras. Jo straipsnių dauguma — pamatiniai, vadovaujami straipsniai“. Greta to nurodoma, kad numeriui trūksta medžiagos, skirtos opiesiems darbininkų jaunimo reikalams, ir straipsnių, demaskuojančių įvairias smulkiaburžuazines ir klerikalines jaunimo sąjungas.

1922 m. kovo—balandžio—gegužės ir birželio mėn. „Jaunasis komunistas“ nepasirodė. Tai, tikriausiai, vienokiu ar kitokiu būdu susiję su LKP pogrindinės spaustuvės „Spartakas“ žlugimu 1922 m. kovo mėn.

²⁹ PA, f. 3743, ap. 1, b. 16, l. 16—17.

³⁰ Ten pat, b. 17, l. 33—34.

³¹ PA, f. 77, ap. 32, b. 2, l. 161.

³² „Jaunasis komunistas“, 1921, geg. 1, Nr. 5(9), p. 1.

³³ PA, f. 3743, ap. 1, b. 17, l. 51.

³⁴ PA, f. 77, ap. 32, b. 2, l. 161.

LKP CK, asmeniškai K. Poželai rūpinantis, komunistinės spaudos leidimas tada buvo atgaivintas užsienyje. Šiam darbui į Rytų Prūsiją (Karaliaučių) buvo pasiūstas B. Pranskus-Zalionis. Jam buvo pavesta atnaujinti ir „Jaunojo komunisto“ leidimą. Apie tai liudija B. Pranskus-Zalionio laiškas, kuriame jis nurodo, kaip tvarkoma „Jaunojo komunisto“ medžiaga³⁵. B. Pranskui-Zalioniui iš Lietuvos buvo siunčiami straipsniai, o jis, suredagavęs juos, siųsdavo į Skotiją „Rankpelnio“ redakcijai. Ten tuo metu buvo spausdinamas „Jaunasis komunistas“. Skotijoje, kaip nurodo B. Pranskus-Zalionis³⁶, buvo išspausdinti du „Jaunojo komunisto“ numeriai. Kaip pavyzdys yra pateikta 1922 m. Nr. 16—17. Spausdinimo technika, apiforminimo vienodumas leidžia manyti, kad Skotijoje buvo išspausdintas ne tik 1922 m. liepos—rugpiūčio mėn. Nr. 16—17 (6 p., 25×36 cm formato), bet ir tų pačių metų rugsėjo—spalio 18—19 numeris (10 p., 25×34,5 cm formato). Jų tiražas tikriausiai irgi apie 2000³⁷. Tai ir buvo paskutiniai „Jaunojo komunisto“ numeriai lietuvių kalba.

Laikraštis „Jaunasis komunistas“ lietuvių kalba su trumpomis pertraukomis ėjo nuo 1920 m. rugpiūčio mėn. iki 1922 m. spalio mėn. Per tą laiką buvo išleista 21 numeris. Iš jų dabar surasta ir saugoma Partijos istorijos institute prie LKP CK 15 numerių.

Lygiagrečiai 1920—1921 metais „Jaunasis komunistas“ buvo leidžiamas ir rusų kalba. Jo išėjo 8 numeriai. Pirmieji numeriai buvo rašyti ranka ir dauginami apolografu ar šapirografu. Paskutinis numeris — spausdintas spaustuveje, turi apie 20 psl. Šio numerio yra išlikę tik 17—18 puslapiai. Jų turinys rodo, kad tai gali būti 1921 m. balandžio—gegužės mėn. numeris. Vėliau „Jaunasis komunistas“ buvo leidžiamas tik lietuvių ir žydų kalbomis³⁸. 1921 m. kovo mėn. įvykusiame LKJS CB II Plenumo buvo nurodyta, kad „Jaunojo komunisto“ žydų kalba išėjo 6 numeriai. Paskutinis, Nr. 5—6, išėjo 1920 m. gruodžio mėn.³⁹ Nors vadovaujantieji komjaunimo organai yra davę eilę nurodymų atnaujinti „Jaunojo komunisto“ žydų kalba leidimą⁴⁰, net yra žinoma, kad buvo paruošta Nr. 7 medžiaga⁴¹, bet, matyt, tuo metu daugiau numerių išleisti nepavyko. „Jaunasis komunistas“ žydų kalba 1920 m. buvo perrašomas ranka ir spausdinamas šapirografu⁴², formatas — 23×31 cm. Vėliau „Jaunasis komunistas“, LKJS CK organas žydų kalba, vėl ėjo 1925—1926 m. laikotarpiu. Iš viso išėjo 8 spausdinti numeriai. Laikraščio lietuvių, rusų ir žydų kalba turinys skiriasi. Kartojasi tik kai kuri medžiaga (V. Grigo „Jaunuomenės internacionalas“ ir kt.).

Iki šiol išlikusiuose „Jaunojo komunisto“ numeriuose yra išspausdinta apie 80 didesnių straipsnių ir direktyvinės medžiagos vienetų. Be to, gausu korespondencijų, žinučių apie vietinių komjaunimo organizacijų darbą, Tarybų Rusijos ir kitų užsienio kraštų jaunimo gyvenimą. Šią medžiagą paruošiant ir redaguojant, aktyviai dalyvavo geriausieji partijos ir komjaunimo auklėtiniai. Vienas iš jų — Juozas Greifenbergeris. Būdamas LKJS Centro Biuro nariu, jis pats asmeniškai rūpinosi „Jaunojo komunisto“ įkūrimu, jo redagavimu bei spausdinimu. Jis buvo ir

³⁵ PA, f. 77, ap. 5, b. 31, l. 67.

³⁶ Pranskus-Zalionis B. Artimieji toliai, p. 372.

³⁷ Sarmaitis R. Lietuvos komjaunimo spaudos išsivystymas.— Kn.: Revoliucinis judėjimas Lietuvoje, p. 513.

³⁸ Greifenbergeris J. Lietuvos ir Baltarusijos komunistinės jaunimo sąjungos veikla 1918—1920 metais.— Kn.: „Die Jugend der Revolution“, S. 138.

³⁹ PA, f. 3743, ap. 1, b. 17, l. 35.

⁴⁰ „Jaunasis komunistas“, 1922, liepos—rugp., Nr. 16—17, p. 7; rugs.—spali. Nr. 18—19, p. 9.

⁴¹ PA, f. 3743, ap. 1, b. 11, l. 15.

⁴² Ten pat, b. 27, l. 59; ten pat, b. 3, l. 67.

vienas svarbiausių „Jaunojo komunisto“ straipsnių autorių. Kaip dabar išaiškinta, 16 straipsnių priklauso J. Greifenbergeriui. „Jaunojo komunisto“ Nr. 1—2 randame net 4 Greifenbergerio straipsnius. Jis pasirašinėjo V. Grigo, Vikto G. ir kitais slapyvardžiais.

„Jaunasis komunistas“ yra glaudžiai susijęs ir su Centro Biuro nario Liovos Šapyros vardu. Jis dalyvavo, spausdinant „Jaunąjį komunistą“, jį platino. L. Šapyra, kaip rodo aukščiau pateikta medžiaga, ir pats rašė į „Jaunąjį komunistą“, tačiau tiksliai nustatyti, kiek straipsnių jis parašė ir kaip juos pasirašydavo, nepavyko.

Aktyviai dalyvavo, leidžiant „Jaunąjį komunistą“, Eugenija Tautkaitė. Būdama Lietuvos Komjaunimo Centro Biuro nariu, ji ne tik padėjo spausdinti centrinį organą, jį platinti, bet ir buvo aktyvi laikraščio korespondentė. „Jaunajame komuniste“ yra 5 išaiškinti E. Tautkaitės straipsniai, pasirašyti Erdvės ir Vargų dukters slapyvardžiais.

Kalbant apie komjaunimo laikraštį „Jaunasis komunistas“, negalima nepaminėti ir B. Pranskaus-Zalionio. B. Pranskus-Zalionis rašė į laikraštį straipsnelius (išaiškinti 3 str., pasirašyti Br. Pr. slapyv.), yra išvertęs keletą straipsnių, taip pat redagavo ir platino laikraštį jaunimo tarpe.

Leidžiant pirmąjį „Jaunojo komunisto“ numerį, dirbo ir M. Chodasaitė, kuri nuo 1919 m. jau aktyviai dalyvavo partijos ir komjaunimo darbe.

Buvo ir daugiau komjaunimo auklėtinių, kurie vienokiu ar kitokiu būdu padėjo leisti savo centrinį organą „Jaunąjį komunistą“

„Jaunojo komunisto“ klausimai ne kartą buvo svarstyti komjaunimo vadovaujanciuose organuose. Pradedant darba, „Jaunajam komunistui“ buvo iškeltas uždavinys burti apie save revoliucinį jaunimą, nurodyti, kuriu keliu jis turi eiti⁴³. Komjaunimo Centro Biuro III Plenumo 1921 m. buvo nurodyta, kad „Jaunasis komunistas“—centrinis sąjungos organas. Jis turi būti populiarus, teorinio pobūdžio⁴⁴. „Jaunasis komunistas“ sėkmingai vykdė jam patikėtus uždavinius. Tai rodo jo turinys. „Jaunasis komunistas“ nurodė, kad vienintelė jaunimo organizacija, siekianti padėti jaunimui išsivaduoti iš materialinės ir dvasinės sprespaudos, yra Komunistinė Jaunimo Sąjunga⁴⁵. Kartu su tuo buvo stengiamasi demaskuoti smulkiaburžuazines, klerikalines ir fašistines jaunimo organizacijas bei jų spaudos organus⁴⁶, nes šių organizacijų veikla kenksmingai veikė jaunimą. Vadovaujantis laikraštyje pateikta medžiaga, su smulkiaburžuazinėmis ir klerikalinėmis organizacijomis kovojo ir komjaunimo kuopelės periferijoje. Kupiškėje, Rokiškėje, Vilkaviškėje pavyko demaskuoti šias organizacijas ir net vietomis jas išardyti⁴⁷. Tačiau ši kova buvo sunki, ir ne visada pavykdavo pasiekti reikiamų rezultatų. 1922 m. „Jaunasis komunistas“ nurodė: „Sąjunga iki pastarajam laikui nesugebėjo galutinai atsirubežiuoti nuo įvairių smulkiai buržuazinių jaunuošenės organizacijų („Aušrinės“, „Visuomenės“ ir kt.)“⁴⁸. Ne visada pavykdavo atsilipti į aktualiausias Lietuvos darbo jaunimo gyvenimo klausimus⁴⁹. Tačiau komjaunimo centrinis organas teisingai parodė, kad išsivaduoti iš sprespaudos jaunimas galės, tik nuvertęs kapitalistinę santvarką⁵⁰, kad

⁴³ „Jaunasis komunistas“, 1920, rugp., Nr. 1—2, p. 4—5.

⁴⁴ PA, f. 3743, ap. 1, b. 12, l. 4.

⁴⁵ „Jaunasis komunistas“, 1921, vas.—kovo, Nr. 2—3 (6—7), p. 2; 1922, rugs.—spalio, Nr. 18—19, p. 3.

⁴⁶ Ten pat, 1920, spalio, Nr. 3, p. 2—3; 1920, gruod., Nr. 4, p. 2—3; 1922, vas., Nr. 1(15), p. 29—30.

⁴⁷ Ten pat, 1920, spalio, Nr. 3, p. 4; 1920, gruod., Nr. 4, p. 8.

⁴⁸ Ten pat, 1922, liepos—rugg., Nr. 16—17, p. 6.

⁴⁹ PA, f. 3743, ap. 1, b. 16, l. 76.

⁵⁰ „Jaunasis komunistas“, 1920, rugp., Nr. 1—2, p. 4.

Lietuvos ir kitų kraštų darbo jaunimas pradeda pažinti savo tikrąjį priešą.

Atsižvelgdamas į tai, kad tuo metu proletarinis jaunimas buvo menko bendrojo išsilavinimo ir silpnai pasiruošęs teoriškai, „Jaunasis komunistas“ numatė konkrečias priemones jam lavinti. Plati jaunimo švietimo ir politinio auklėjimo programa buvo paruošta ir patvirtinta LKJS CB I (1920 m. lapkritis) ir II (1921 m. kovas) Plekamuose. Ši medžiaga buvo išspausdinta ir „Jaunajame komuniste“. Siekiant politinį-švietimo darbą pakelti į reikiamą lygį, buvo numatytos organizacinės priemonės, imant pavyzdžiu Rusijos Komunistinę Jaunimo Sąjungą⁵¹. Politinio švietimo ir auklėjimo srityje buvo numatyta diferencijuoti darbą, kelti politinį lygį, priklausomai nuo narių pasiruošimo. Sąjungos narių tarpe turėjo būti dirbamas ir nuolatinis darbas neraštingumui likviduoti. Politinį ir bendrojo lavinimo darbą buvo numatyta vesti ir nesąjunginio jaunimo tarpe, platinant literatūrą, darant įtaką klubų, vakarinių kursų darbui⁵².

Tam tikslui labai reikšminga buvo teorinė medžiaga, skelbiama „Jaunojo komunisto“ puslapiuose. Laikraštyje randame V. Lenino veikalą „Valstybė ir revoliucija“ ištrauką, apibūdinančią valstybės esmę, K. Libknechto pasakymą militarizmo klausimu⁵³. Prie tokios medžiagos reikia priskirti ir paskaitą-pasikalbėjimą „Kapitalizmas ir komunizmas“, kurį „Jaunasis komunistas“⁵⁴ persispausdino iš „Komunisto“ skyriaus „Komunizmo abėcėlė“⁵⁵. Čia klausimų ir atsakymų forma supažindinamas jaunimas su kapitalizmo esme, klasių kovos formomis, su įvairiomis partijomis. Reikia pasakyti, kad kiekvienam klausimui, kaip antai: „Kokia santvarka vadinama kapitalizmu?“, „Kokios buržuazinės partijos gyvavo ir yra Lietuvoje?“, galima buvo skirti atskirą išsamų skyrių ir jį spausdinti „Jaunajame komuniste“. Tačiau ir trumpos, ne visada išsamios žinios, paskelbtos jaunimo laikraščio puslapiuose, buvo labai reikalingos. Jos davė atsakymą į eilę aktualių tuo metu klausimų. Gaila, kad vėliau panaši medžiaga nebuvo spausdinama, nors redakcija tai žadėjo.

Pateikdama šią paskaitą-pasikalbėjimą, „Jaunojo komunisto“ redakcija rašė, kad ši medžiaga čia spausdinama dėl to, kad kiekvienas sąjungos narys, kiekvienas jaunas darbininkas galėtų susipažinti su komunizmo mokslu. Sąjungos nariai buvo įpareigoti plačiau pasvarstyti šiuos klausimus susirinkimuose.

Žinios iš vietinių organizacijų kaip tik ir rodo, kad „Komunizmo abėcėlės“ buvo mokomasi komjaunimo organizacijų susirinkimuose. Korrespondencijoje iš Kauno nurodoma: „Kuopos vėl renkasi; daugiausia gvildenami „Komunizmo abėcėlės“ klausimai“⁵⁶. Iš Vilniaus pranešama: „Kuopose gvildenama „Komunizmo abėcėlė“, istorinis materializmas, Internacionalo klausimai ir t. p. Be to, pradėdama nagrinėti jaunuomenės judėjimo istoriją. Organizuoti 2 lektorių rateliai“⁵⁷.

Svarbus darbo baras buvo ateistinis jaunimo auklėjimas. LKJS CB I Plenumas papildė komjaunimo programos tezes — buvo nustatyta jaunimo pažiūra į religiją. Sąjungos nariai buvo įpareigoti sustiprinti agitaciją prieš religiją. Čia buvo nurodyta, kad klerikaliųjų organizacijų pastangoms apnuodyti jaunimą religiniu tvaiku reikia „priešpastatyti

⁵¹ „Jaunasis komunistas“, 1921. vas.—kovo, Nr. 2—3 (6—7), p. 6; 1921, bal. Nr. 4(8), p. 4.

⁵² Ten pat, 1921, bal., Nr. 4(8), p. 3—4.

⁵³ Ten pat, 1922, liepos—rugp., Nr. 16—17, p. 3—4.

⁵⁴ Ten pat, 1921, lapkr. 30, Nr. 10(14), p. 2—3.

⁵⁵ „Komunistas“, 1921. Nr. 16(175), p. 92—94.

⁵⁶ „Jaunasis komunistas“, 1922, liepos—rugp., Nr. 16—17, p. 7

⁵⁷ Ten pat, p. 8.

gamtos mokslo ir istorinio materializmo išvadas“⁵⁸. Deja, „Jaunojo komunisto“ puslapiuose daugiau medžiagos šiuo aktualiu klausimu nerandama.

Laikraštis skiepijo jaunimui proletarinio internacionalizmo, tautų draugystės jausmus. Kiekviename jo numeryje randame jėi ne plačių straipsnių, tai bent žinučių apie įvairių šalių jaunimo pasiekimus, apie pareikštą solidarumą su kitų šalių darbo žmonėmis⁵⁹; apie 30 laikraštyje paskelbtos medžiagos vienetų liečia proletarinio internacionalizmo idėjas, tautų draugystę. Nuo pačių pirmųjų laikraščio numerių daug vietos skiriama Komunistinio Jaunimo Internacionalo⁶⁰ veiklai nušviesti. Šiuo klausimu daugiausia rašo J. Greifenbergeris. Laikraštyje trumpai apžvelgiama pasaulio darbininkų jaunimo kovos istorija. Jame taip pat pateikta ir Komunistinio Jaunimo Internacionalo direktyvinė medžiaga: Berlyno kongreso manifestas, Komunistinio Internacionalo Vykdomojo kamiteto atsisaukimas į komunistinį jaunimą ir visų šalių „jaunuosius darbininkus. Cia ryšium su žymiu įvykiu jaunimo revoliucinės kovos istorijoje — Komunistinio Jaunimo Internacionalo įsikūrimu — visų šalių jaunimas raginamas telktis į komunistines jaunimo sąjungas, į Komunistinio Jaunimo Internacionalo kovos būrius, griauti kapitalizmo tvirtoves ir iškovoti žmonijai laisvę ir laimę⁶¹.

Tuo metu Lietuvos komjaunimas turėjo gražią tradiciją kiekvienais metais rugsėjo mėn. minėti Tarptautinę jaunimo dieną, sausio mėn.— K. Libknechto ir R. Liuksemburg išdavikiško nužudymo jubiliejinę datą. Tuo būdu, artinantis šioms metinėms, komjaunimo spauda visus kvietė iškilmingai jas paminėti, nurodė organizacines priemones⁶². Būdavo išleidžiami ir specialūs šventiniai „Jaunojo komunisto“ numeriai.

Minint tokias įžymias datas, dalyvaudavo daug jaunimo, todėl reakcija visomis jėgomis stengėsi sužlugdyti, sutrukdyti tokius minėjimus, griebdavosi visų priemonių, kad tik neišeitų komjaunimo spauda. 1920 m. rugsėjo mėn. paruoštą specialų Tarptautinei jaunimo dienai skirtą „Jaunojo komunisto“ numerį ir atsisaukimą žvalgyba konfiskavo⁶³.

Nežiūrint reakcijos siautėjimo, Tarptautinė jaunimo diena 1920 m. buvo paminėta Marijampolės, Vilkaviškio, Kalvarijos, Naumiesčio, Šakių ir kt. apylinkėse⁶⁴. Minint Tarptautinę jaunimo dieną 1922 m., gausūs susirinkimai įvyko Vilniuje, Kaune, Siauliuose⁶⁵.

Artinantis 1921 m. sausio 15 d., žvalgyba paskelbė paskalas, kad ruošiamas komunistų sukilimas. „Kartu su plintančiais gandais, prasidėjo negirdėtos represijos. Masinės kratos, areštai, gaudymai ir t. t. virto tikru baltųjų siutimu“. Tačiau „tik truputį aprimo valdžios siutimas, o darbas su nauja energija prasidėjo. Plačiose darbininkų jaunimo miniose apsi-reiškia dar didesnis plaukimas sąjungos eilėsn⁶⁶.

„Jaunasis komunistas“ pateikė medžiagos ir apie tokių datų minėjimą užsienyje⁶⁷.

„Jaunajame komuniste“ randame nemažai medžiagos, kviečiančios tinkamai paminėti Gegužės pirmosios šventę, Didžiosios Spalio socialis-

⁵⁸ „Jaunasis komunistas“, 1921, vas.—kovo, Nr. 2—3 (6—7), p. 5.

⁵⁹ Ten pat, 1921, lapkr. 30, Nr. 10(14), p. 3—4.

⁶⁰ Ten pat, 1920, rugp., Nr. 1—2, p. 9—12; 1920, spalio, Nr. 3, p. 3—4; 1920, gruod., Nr. 4, p. 5; 1921, vas.—kovo, Nr. 2—3 (6—7), p. 3—4.

⁶¹ Ten pat, 1920, rugp., Nr. 1—2, p. 8—9; 1922, liepos—rugp., Nr. 16—17, p. 1.

⁶² Ten pat, 1920, rugp., Nr. 1—2, p. 7—8.

⁶³ PA, f. 3743, ap. 1, b. 27, l. 58.

⁶⁴ „Jaunasis komunistas“, 1920, spalio, Nr. 3, p. 4.

⁶⁵ Ten pat, 1922, rugs.—spalio, Nr. 18—19, p. 10.

⁶⁶ Ten pat, 1921, vas.—kovo, Nr. 2—3 (6—7), p. 1.

⁶⁷ Ten pat, p. 7.

tinės revoliucijos metines⁶⁸. Spausdinami atsiminimai apie šių datų minėjimą Lietuvoje ir užsienyje⁶⁹. Tokia medžiaga parodė, kad Lietuvos jaunimas ne vienišas kovoje prieš kapitalistinę santvarką, kėlė pasitikėjimą savo jėgomis.

„Jaunajame komuniste“ randame ir grožinės proletariato kūrybos. Jau trečiame laikraščio numeryje išspausdintas Juliaus Janonio eilėraštis „Kumečio daina“ („Trauk, bėruti“)⁷⁰. Tuo metu proletariato dainiaus J. Janonio poezija buvo labai populiaru darbo žmonių, ypač jaunimo tarpe. Janonio eilėraščius jaunimas skaitė savo susirinkimuose. Todėl čia įdėtas J. Janonio eilėraštis dar labiau paplito.

„Jaunojo komunisto“ puslapiuose buvo išspausdintas „Internacionalas“⁷¹ ir „Jaunuomenės Marselietė“⁷².

Be šių taip svarbių kūrinių, kurie buvo parašyti anksčiau ir plačiau paplitę, „Jaunojo komunisto“ puslapiuose randame ir komjaunimo auklėtinių, betaŕpiškai dalyvaujančių revoliucinėje kovoje, literatūrinių bartimų. Tai išlikęs vaizdelis „Kapų skundas“ Jis parašytas tuometinio komjaunimo organizatoriaus Rokiškio rajone Mato Mickio, pasirašytas Mato slapyvardžiu⁷³. Čia alegoriškai parodyta, kaip žuvusieji nuo baltojo teroro prakeikia pasaulio buržuaziją ir nori, kad jų pradėtas darbas būtų vykdomas toliau. Tik tada žuvusieji jaunuoliai galės ramiai ilsėtis. Gal būt, autorius pasirinko ne visai tinkamą formą, bet vaizdelio turinys — revoliucinis, kviečias įvykdyti revoliucijos didvyrių priesakus, kovoti už šviesų gyvenimą, už socializmą ir atkeršyti priešams už bebaimių jaunuolių vargingą gyvenimą ir ankstyvą mirtį.

Labai artimi grožinei proletariato kūrybai ir laikraščio puslapiuose skelbti atsiminimai. Pažymėtina Komunistinio Jaunimo Internacionalo Vykdomojo komiteto nario B. Ciglerio dienoraščio ištrauka apie Gegužės pirmosios minėjimą Maskvoje⁷⁴.

Reikia pastebėti, kad literatūros ir meno skyrius „Jaunajame komuniste“ neįgavo reikiamų teisių. Eilėraščių, vaizdelių išspausdinta labai mažai. Visi jie čia suminėti, o tai sudaro visai mažą laikraštyje paskelbtos medžiagos dalį. Žinoma, dėl to negalima kaltinti „Jaunojo komunisto“, kuris turėjo vykdyti kitus, gana sudėtingus uždavinius. Pirmaisiais pagrindinio darbo metais laikraštis dar nespėjo suburti apie save daugiau jaunuolių, bandančių meniniu žodžiu dalyvauti revoliucinėje jaunimo kovoje.

Laikraštyje randame ir bibliografinės medžiagos, nors ji ir neišskirta į atskirą skyrių. Iš čia sužinome apie komjaunimo centrinių organų leidimą, apie „Jaunojo komunisto knygynėlio“ leidinius, atsišaukimus, apie vietinių organizacijų spaudą. Žinoma, čia neduodama smulkesnių žinių apie leidimo aplinkybes, redaktorius, bendradarbius. Pagrindyje ėjusi spauda šito ir negalėjo pateikti. Tačiau jau ir pateiktos bibliografinės žinios yra labai naudingos, nes jos kartais yra vienintelis šaltinis, kuriame suminėta vienas ar kitas organas, jo išleidimo vieta ir pan.

Labai svarbus komjaunimo organizacijų darbas buvo paskleisti savo organą „Jaunąjį komunistą“ komjaunuolių ir nesąjunginio jaunimo tarpe. Žiaurios reakcijos metais komunistinės spaudos platinimas buvo labai sunkus ir atsakingas uždavinys. Literatūros platinėjams grėsė žiaurūs

⁶⁸ „Jaunasis komunistas“, 1921, lapkr. 30, Nr. 10(14), p. 4.

⁶⁹ Ten pat, 1921, geg. 1, Nr. 5(9), p. 2—4.

⁷⁰ Ten pat, 1920, spalio, Nr. 3 p. 2.

⁷¹ Ten pat, 1921, geg. 1, Nr. 5(9), p. 2.

⁷² Ten pat, 1921, vas.—kovo, Nr. 2—3 (6—7), p. 3.

⁷³ Ten pat, 1921, vas.—kovo, Nr. 2—3 (6—7), p. 4—5.

⁷⁴ Ten pat, 1921, geg. 1, Nr. 5(9), p. 2—3.

kankinimai, kalėjimas, o neretai ir mirties bausmė. Nežiūrint to, komunistinės spaudos plati ime dalyvavo ne tik komjaunuoliai, bet ir aktyvesnis nesąjunginis jaunimas.

Komjaunimas yra labai daug nuveikęs, padėdamas platinti spaudą. Jam Komunistų partija patikėjo platinti ir savo leidinius. Aktyvūs komunistinės spaudos, tame tarpe ir „Jaunojo komunisto“, platintojai buvo LKJS CB nariai L. Šapys, E. Tautkaitė, B. Pranskus-Zalionis, M. Mickis, A. Mocius, O. Šmeigauskaitė ir kt. Daugumai jų teko ilgus metus sėdėti kalėjime, pakelti įvairių represijų.

Antai J. Greifenbergeris laiške L. Šapysai praneša, kad 1921 m. gegužės 8 d. suimta Ivanova, pas kurią rado „Jaunojo komunisto“ Nr. 2—3 (6—7). Tardomoji laikėsi gerai... Ten pat nurodoma, kad suimti du draugai, nešę 500 egz. „Jaunojo komunisto“. Vienas iš jų buvo baisiai sumuštas⁷⁵.

Septyniolikmetis Siaulių moksleivis Adolfas Mocius už literatūros platinimą 4 kartus sėdėjo karceryje, du kartus buvo baisiai sužeistas („Komunaras“, 1922, kovo, Nr. 4, p. 116—117). 1921 m. vyko Mocius byla. Jis buvo nuteistas mirti. Vėliau dėl nepilnametystės bausmė buvo pakeista kalėjimu iki gyvos galvos. („Komunistas“, 1921, balandžio 25, Nr. 8(167), l. 156.)

Tuo metu buvo naudojami įvairiausi būdai nelegaliai spaudai skleisti: literatūra būdavo perduodama iš rankų į rankas, įmetama į pašto dėžutes, klijuojama ant sienų, prenumeruojama, lapeliai ir atskiri numeriai padedami įvairiose vietose. Visi šie būdai buvo panaudoti, ir platinant „Jaunąjį komunistą“. Kauno mieste fabrių darbininkams literatūra kartais būdavo atnešama ir atiduodama į rankas. Baigiantis darbo dienai L. Šapys atėdavo prie fabrių vartų, susipažindavo su darbininkais, o paskui atnešdavo jiems komunistinės literatūros, atsišaukimų ir „Jaunąjį komunistą“⁷⁶. Platinimui skirtą „Jaunąjį komunistą“ periferija gaudavo iš Kauno per atstovus. Jį nuveždavo LKJS CB nariai arba vietinių organizacijų komjaunuoliai, atvykę į Kauną. Apie tai liudija spaudos platintojų atsiminimai. E. Tautkaitė rašo: „... Vilkaviškiečiai, paėmę mūsų paruoštą literatūrą, t. y. naujai išleistą „Jaunąjį komunistą“ ir gana didelį pundą atsišaukimų, išvyko“⁷⁷. Yra žinoma, kad laikraštis pasiekdavo įvairias Lietuvos vietas: Siaulius, Panevėžį, Marijampolę, Vilkaviškį ir kt.

Kai kurie faktai rodo, kad „Jaunasis komunistas“ periferijos jaunimą pasiekdavo gana greit. B. Pranskus-Zalionis pasakoja, kad „jau vasaros metu (1920 m.—Ž. Z.) mus pasiekė nelegalus „Jaunojo komunisto“, išleisto Kaune steklografu, pirmasis numeris“⁷⁸.

Gavę literatūrą, periferijos komjaunuoliai stengdavosi ją paskleisti, kartais didžiausius ryšulius, dažniausiai naktimis, išnešiodavo po kupeles. Apie tokį platinimo būdą pasakoja savo atsiminimuose ne tik B. Pranskus-Zalionis, bet ir E. Tautkaitė.

Korespondencija iš Naumiesčio⁷⁹ rodo, kad čia „Jaunasis komunistas“ ir kita literatūra būdavo išdėstoma ant kelio ir kitose vietose, kad žmonės eidami ją surastų. Naumiestyje gimnazijos direktorius kunigas Dambrauskas, radęs taip išdėstytus „Jaunojo komunisto“ numerius, netgi sušaukė dėl to mitingą ir draudė žmonėms šią literatūrą skaityti, visai pašalindamas jos leidėjus⁸⁰. Nors tokios profilaktikos priemonės kai kuriuos

⁷⁵ PA, f. 3743, ap. 1, b. 17, l. 26—27.

⁷⁶ Tautkaitė E. Takais takeliais — į didį kelią, p. 68.

⁷⁷ Ten pat, p. 81.

⁷⁸ Pranskus-Zalionis B. Artimieji toliai, p. 266—267.

⁷⁹ „Jaunasis komunistas“, 1921, vas.—kovo, Nr. 2—3 (6—7), p. 10.

⁸⁰ Ten pat, p. 10.

žmones apsaugojo nuo „užsikrėtimo“ komunistinėmis idėjomis, bet panika reakcijos šulų tarpe rodė, kad šios idėjos kartu su komunistiniu spausdintu žodžiu smarkiai plinta.

Siauliečiai komjaunuoliai sugalvojo „Tiesos“ ir „Jaunojo komunisto“ numerius bei atsišaukimus naktį įdėti į šieno kupetas ir į pradalgius. Imdami šieną, darbininkai ir valstiečiai rasdavo literatūrą ir noriai ją skaitydavo⁸¹. Toks literatūros skleidimo būdas buvo naudojamas ir kitur.

Sunkiomis komjaunimo spaudos leidimo sąlygomis buvo dedama pastangų pardavinėti komjaunimo leidinius už pinigus⁸². Buvo stengiamasi, kad „Jaunąjį komunistą“ skaitytų ne tik Lietuvoje, bet ir Tarybų Rusijoje, taip, pat ir kitose šalyse gyvenantis jaunimas. Iš pranešimo apie Maskvoje įsikūrusį Raštų leidimo kooperatyvą „Žvaigždė“ (Malij Palaševskij pereulok, 7—10) sužinota, kad per jį buvo galima užsiprenumeruoti ir laikraštį „Jaunasis komunistas“⁸³. „Jaunąjį komunistą“ prenumeravo ir „Komunaro“ administracija⁸⁴. Tuo būdu, laikraštis galėjo patekti ir į Rusijoje bei kituose kraštuose gyvenančio jaunimo rankas. Yra žinoma, kad „Jaunasis komunistas“ buvo platinamas net JAV⁸⁵. „Jaunąjį komunistą“ galima buvo nusipirkti ir „Žvaigždės“ kooperatyvo krautuvelėje (Vozdviženskio ir Borisoglebsko gatvelių kampas)⁸⁶.

Nežiūrint visų pastangų, spaudos platinimo darbe buvo ir trūkumų. Ne visai patikimas buvo literatūros išdėstymo pakelėse ir kitur būdas, nes dažnai numeriai, patekę į priešų rankas, galėjo būti sunaikinti, nė vienam jaunam darbininkui neperskaičius. Reikia manyti, kad „Jaunasis komunistas“ ne visada laiku būdavo išplatinamas, nes komunistinėje spaudoje randama žinių, kad Šiauliuose, Mažeikiuose ir kai kur kitur pavėluotai buvo platinama net partinė literatūra⁸⁷.

Iš viso to, kas pasakyta, galima spręsti, kad „Jaunasis komunistas“ suvaidino svarbų vaidmenį Lietuvos komjaunimo istorijoje. Periodinis leidinys rodė, kad atkurta ir veikia Lietuvos komjaunimo organizacija; jis aiškino pagrindinius LKJS kovos principus, padėjo pašalinti trūkumus komjaunimo organizacijoje; kaip pirmasis periodinis leidinys lietuvių kalba, jis padėjo užmegzti tvirtesnius ryšius su pagrindine darbininkų ir valstiečių jaunimo mase; padėjo pagrindinės komjaunimo periodinės spaudos pagrindus.

ВОЗОБНОВЛЕНИЕ ПЕЧАТИ КОМСОМОЛА ЛИТВЫ. ГАЗЕТА «МОЛОДОЙ КОММУНИСТ» (1920—1922 гг.)

Ж. ЗАВЕЦКЕНЕ

Резюме

Цель статьи — глубже осветить обстоятельства издания и содержание газеты «Молодой коммунист», а также показать ее роль в жизни комсомола Литвы.

«Молодой коммунист» появляется летом 1920 года, как орган Каунасского комитета комсомола. В дальнейшем он выходил на литовском,

⁸¹ Tautkaitė E. Takais takeliais — į didį kelią, p. 85.

⁸² „Jaunasis komunistas“, 1922, vas., Nr. 1(15), p. 32.

⁸³ „Komunistas“, 1922, Nr. 3(180), p. 76.

⁸⁴ „Komunaras“, 1922, Nr. 4, p. 128.

⁸⁵ PA, f. 77, ap. 5, b. 31, l. 18.

⁸⁶ „Komunistas“, 1922, Nr. 4 (181), p. 92.

⁸⁷ Ten pat, 1923, Nr. 10 (199), p. 271.

русском и еврейском языках уже как орган Центрального Бюро КСМ Литвы.

«Молодой коммунист» на литовском языке выходил с незначительными перебоями с августа 1920-года по октябрь 1922 года. За это время вышел 21 номер. Из них пятнадцать найдено и находятся в Институте Истории Партии при ЦК КП Литвы. Одновременно в 1920—1921 годах газета выходила и на русском языке. Всего вышло 8 номеров. На еврейском языке вышло 6 номеров, последний — в декабре 1920 года.

Активное участие в издании газеты «Молодой коммунист» принимали лучшие воспитанники Коммунистической партии и комсомола — И. Грейфенбергерис, Л. Шапира, Ф. Видисайте, Э. Тауткайте, М. Ходосайте, Б. Пранкус-Жалёнис и др.

Газета выходила в то время, когда после разгрома Советской власти в Литве была установлена буржуазная диктатура. Комсомол Литвы начинал в условиях подполья восстанавливать разгромленные организации. «Молодой коммунист» помогал разъяснять основные задачи работы, определить роль КСМ Литвы в революционном движении. Этому способствовали руководящие материалы Коммунистической партии, Коммунистического Интернационала Молодежи, центральных органов КСМ Литвы, которые печатались в «Молодом коммунисте». Газета была трибуной, с которой о своей жизни и борьбе могли говорить и рядовые комсомольцы периферии.

Таким образом, появление периодического органа комсомола в подпольных условиях имело большое значение. «Молодой коммунист» показал, что восстановлена комсомольская организация Литвы, помог определить основные принципы борьбы, заложил основы подпольной комсомольской печати.
